

گزارش

دولت برای رشد دانش بنیان‌ها به استراتژی واحد نیاز دارد

دوگانگی اعصاب خرد کن ماجرای استارت‌آپ‌ها

علی قلاچی
خبرنگار گروه سیاست

در دو هفته گذشته اقدامات خارج از عرف کارکنان برخی از شرکت‌های خصوصی واکنش‌های متفاوت و گسترده‌ای را به همراه داشت. سخت‌ترین واکنش‌ها هم البته منجر به پلمب موقت دفاتر دیجی کالا و ازکی و فیلتر شدن اپلیکیشن طاقچه شد. پس از این پلمب‌شدن‌ها و مسدودسازی‌ها که البته تا امروز همگی برطرف شده‌اند آنچه بیش از همه به چشم می‌آید واکنش‌های متناقض مسئولان دولتی به تخلفات این شرکت‌ها بود. به‌طور خاص درمورد حواشی پیش‌آمده در رابطه با اپلیکیشن طاقچه وزارت ارشاد اولین نهادی بود که به‌طور رسمی به مسدود شدن برنامه طاقچه واکنش نشان داد. مرکز توسعه فرهنگ و هنر در فضای مجازی که زیرمجموعه این وزارتخانه است پس از فیلتر شدن طاقچه اعلام کرد که این سکو مجوزهای لازم برای فعالیت را از این مرکز اخذ نکرده بود. این درحالی است که حدود ۹ سال است که از تاسیس طاقچه می‌گذرد و همین باعث شده بود خیلی‌ها این موضوع وزارت ارشاد را صرفاً یک بهانه‌جویی برای مقابله با طاقچه قلمداد کنند و نه دغدغه ملاحظات و مجوزهای قانونی. اما روح‌الله دهقانی فیروزآبادی، معاون علمی و فناوری رئیس‌جمهور در متنی که در اپلیکیشن «ویراستی» منتشر کرد با موضع‌گیری متفاوتی اعلام کرد که سکو‌ها و کارخانه‌ها نباید به علت تخلف کارکنان‌شان تعطیل شوند و این امر به افرادی که از این سکو‌ها استفاده می‌کنند و همچنین اشتغال و امید آسب می‌زند. او بدون اینکه به فرد یا گروه خاصی اشاره کند صراحتاً گفت «جریانی به دنبال آسیب زدن به اقتصاد دانش بنیان و فضای کسب‌وکار است.» در واکنش به سخنان او وزیر ارتباطات نیز در ویراستی اعلام کرد که به نظر او هم راه برخورد با کارکنان متخلف یک سکو، بستن آن سکو نیست و «شخص رئیس‌جمهور هم مخالف توقف جریان خدمت‌رسانی فناوریانه و نوآورانه به‌ویژه در بسترهای بومی به مردم عزیز هستند و در این زمینه به مراجع مسئول تذکر داده‌اند، اما در طرف مقابل میثم نیلی، مشاور وزیر ارشاد و برادر داماد رئیس‌جمهور در ویراستی به معاون رئیس‌جمهور پاسخ تندی داد؛ او نظر دهقانی را «اسباب تاسف» خواند و موضع او و امثال او را «نادرست و منفعلانه» دانست. او به‌صورت تلویحی دهقانی را به سپر کردن رئیس‌جمهور و دفاع از متخلفان متهم کرد. همچنین نیلی به حمایت‌های پنهان و آشکار دستگاه‌های امنیتی از پلتفرم‌هایی که آنها را «متجاهر به فسق و بی‌ناموسی و بی‌قانونی» می‌خواند اشاره کرد. این دعوایی که در ویراستی و بین دو مسئول ارشد دولت رخ داد چندین مرحله رفت‌وبرگشت داشت و نشان‌دهنده اختلاف نظر جدی بین اعضای ارشد دولت در رابطه با نحوه مواجهه با استارت‌آپ‌هاست. از گفته‌های نیلی و دهقانی به نظر می‌رسد که این اختلافات تنها منحصر به نحوه برخورد با تخلفات استارت‌آپ‌ها نیستند و حاکی از اختلافات عمیق‌تری در رابطه با سیاست‌گذاری کلان دولت در مواجهه با این شرکت‌هاست.

معیار تشخیص و برخورد با تخلف قانون است

طبیعتاً باید در چهارچوب قانون به تخلفات و هنجارشکنی‌های افراد مختلف-هرچند که کارکنان سکوهای دانش بنیان باشند-رسیدگی کرد، اما در کنار این برخورد باید به این سوال پاسخ داد که بالاخره دولت بناست چه موضعی در مقابل کسب‌وکارهای خصوصی و به‌ویژه شرکت‌های دانش بنیان و فناوریانه داشته باشد. در سال‌های گذشته شعارهای زیادی در راستای حمایت از شرکت‌های دانش بنیان سر داده شده است و البته بخشی از این شعارها با تسهیلاتی که قانون برای این شرکت‌ها قائل شده است عینیت یافته است اما هنوز با هدف گذاری مشخص و مدتی بر سهیم مطلوب این شرکت‌ها از حجم کل اقتصاد کشور فاصله زیادی داریم و راه بسیاری باقی مانده است. در چنین شرایطی ضروری است که حداقل سیاست‌های حمایتی فعلی تثبیت شوند و از ایجاد موانع و مزاحمت‌های بی‌جا بر سر راه این شرکت‌ها احتساب شود. همان‌طور که دهقانی و زارعیور تأکید کردند راه مقابله با تخلفات کارکنان این شرکت‌ها بستن چنین سکو‌هایی نیست و البته اتخاذ راه میانه و قانونی بدون همکاری و قانون‌مداری حداکثری مدیران این سکو‌ها نیز میسر نیست. این اقدامات در وهله اول نیازمند تعیین یک استراتژی مشخص و مشترک بین همه نهاد‌های دولتی و حاکمیتی است. به نظر می‌رسد همان‌طور که عیسی زارعیور اشاره کرد رئیس‌جمهور هم با چنین برخورد‌هایی با این پلتفرم‌ها موافق نیست و با توجه به مواضع سایر دولت‌مردان به نظر می‌رسد که نظر قاطبه دولت بر حمایت حداکثری از دانش بنیان‌ها البته در چهارچوب موازین قانونی کشور است. اما آن‌طور که از شواهد برمی‌آید این نظر بین همه دولت‌مردان جان‌نفته‌ها است و مخالفان جدی‌ای نیز دارد.

سیاست‌گذاری واحد؛ اصل مهم در مدیریت دانش بنیان‌ها

گام مهمی که دولت باید در اسرع وقت بردارد این است که نظر و موضع راس هیات دولت یعنی رئیس‌جمهور به همه ارکان پایین‌دستی دولت نیز تسری پیدا کند تا دیگر شاهد چنین درگیری‌های آشکاری بین اعضای ارشد دولت در این زمینه نباشیم و اختلاف بین نهاد‌های حاکمیتی باعث نشود تا از سویی شعار حمایت از دانش بنیان‌ها سر داده شود و از سوی دیگر شاهد برخوردهای ناپجا با این پلتفرم‌ها و کسب‌وکارهای دانش بنیان باشیم. البته نکته مهم دیگر این است که با عبور از چالش‌های فعلی حتماً باید به فکر گام‌های بعدی حمایت از کسب‌وکارهای دانش بنیان بود تا سرعت کاهش فاصله شرایط موجود با شرایط مطلوب افزایش یابد و شاهد گسترش نقش این شرکت‌ها در اقتصاد کشور باشیم. حمایت از رشد و گسترش شرکت‌های دانش بنیان یکی از پرتکرارترین توصیه‌های اقتصادی رهبر انقلاب است؛ همین نکته به‌خوبی نشان می‌دهد که باید به جریان شرکت‌های دانش بنیان فراتر از اختلافات سیاسی سطحی نگاه کرد و همه افراد با سلیقه‌های متفاوت باید به رشد این حوزه به چشم یک نیاز مهم ملی نگاه کنند و با همکاری همه‌جانبه به رشد هرچه بیشتر این حوزه کمک کنند. از طرف دیگر همان‌طور که پیش‌تر گفته شد لازم است تا مدیران شرکت‌های دانش بنیان با پایبندی هرچه بیشتر به قوانین و هنجارهای اجتماعی از بهانه دادن به دست‌جیرانی که به گفته معاون رئیس‌جمهور به دنبال آسیب‌رساندن به فعالان این اکوسیستم هستند بپرهیزند.

سیاست

نگاهی به بحث سرمایه‌گذاری اماراتی‌ها در ایران

آقای عبدالملکی! متاسفانه در اقتصاد اعداد هم مهم هستند

خارجی؟ سرمایه‌گذار خارجی یک اصطلاح است برای استثمر کردن کشورها. حالا اما وی ضمن استقبال از سرمایه‌گذاری خارجی درصد است این جذب را جزء دستاوردهای شورای مناطق آزاد اعلام کند، امری که البته اگر به‌صورت واقعی صورت پذیرد، اتفاق بدی نیست. نکته قابل‌توجه در صحبت‌های گذشته عبدالملکی اما این است که او با استناد به اینکه میزان نقدینگی کشور بالاست سرمایه‌گذاری خارجی را امری بی‌اهمیت و غیرضروری می‌داند. نگاهی که البته این سوال را ایجاد می‌کند که آیا بالابودن میزان نقدینگی یا بالابودن میزان چاپ پول در کشور صرفاً نشان از بالا بودن میزان سرمایه موجود در یک کشور دارد؟ اساساً چاپ پول بیشتر یعنی بهره‌مند شدن از سرمایه بیشتر؟ به نظر می‌رسد که نگاه وی درباره اهمیت میزان سرمایه نیز چندان دقیق نیست و با ساده‌سازی مسائل را مورد تحلیل قرار داده است. با این وجود اما اکنون به نظر می‌رسد نظر او درباره جذب سرمایه‌گذاری خارجی تغییری ۱۸۰ درجه‌ای داشته و اکنون به دنبال جذب بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی است. آنچه در اظهارات عبدالملکی به‌عنوان یک مدعی تسلط بر دانش اقتصاد خودنمایی می‌کند نبود یک ایده واحد، دقیق و درست برای اجرایی‌سازی پروژه پیشرفت و توسعه اقتصادی است.

آسیبی که چهره‌های غیر واقعی به ایده‌های واقعی می‌زنند

هر ایده اصلاحی برای اینکه در بین افکار عمومی مقبولیت پیدا کند؛ اولاً نیاز به یک پشتوانه فکری و محتوایی عمیق دارد و ثانیاً باید از جانب افرادی مطرح شود که وجهت و صلاحیت کافی را برای معرفی آن ایده داشته باشند. اگر چهره‌هایی که علم کافی ندارند و در افکار عمومی نیز به‌عنوان افراد دارای اتقان نظر شناخته نمی‌شوند ایده‌های خوب را نمایندگی کنند، نه تنها کمکی به پیاده‌سازی آن نکرده‌اند، بلکه تحقق آن را با چالش مواجه می‌کنند. جنگ اقتصادی که در چندسال اخیر به کشور تحمیل شده اقتصاد درون‌زا و مقاومتی را به امری ضروری بدل کرده که تحقق آن نیازمند ارائه ایده‌های عملیاتی و کاربردی است. اگر این مهم نادیده گرفته شود و افراد بدون داشتن صلاحیت علمی و وجهت کافی در باب اقتصاد درون‌زا ایده‌پردازی و ایده‌های خود را به‌عنوان تنها تعاریف موجود ارائه کنند، نه تنها کمکی به حل مساله نمی‌کنند، بلکه موجبات وهن مفاهیم ضروری همچون اقتصاد مقاومتی را نیز فراهم می‌آورند. عبدالملکی که در چندسال اخیر با ارائه آمارها و برآوردهای غیر واقعی به چهره‌های حاشیه‌ساز تبدیل شده، یکی از افرادی است که در پوشش یک فرد مسلط به اقتصاد در باب اقتصاد مقاومتی اظهارنظر کرده و کتاب هم به چاپ رسانده است. حواشی اخیر و ارائه آمارهای غیردقیق و وهم‌آلود علاوه بر اینکه وجهه عبدالملکی را تخریب می‌کند، راهبرد اقتصاد درون‌زا را که وی سعی داشته خود را به‌عنوان پرچم‌دار آن مطرح کند نیز ذبح می‌کند. راهکار جلوگیری از این آسیب این است که اولاً با جلوگیری از نشستن چهره‌های غیرتوانمند بر مسند مسئولیت‌های اجرایی از رسمیت یافتن آنها جلوگیری شده و ثانیه با حمایت از چهره‌های واجدصلاحیت ایده‌های دارای پشتوانه علمی تقویت شود تا از این طریق راهبردهای اساسی و موردنیاز اصلاح حکمرانی در انحصار نماینده و قربانی برندینگ افراد نشود.

ترکان همراه می‌شود و او در پاسخ می‌گوید: «۲۰ میلیارد قاچاق، وزنش ۲۰ میلیون تن است. تقریباً کالای وارداتی کیلویی ۱ دلار است. ۲۰ میلیارد دلار می‌شود ۲۰ میلیون تن، اصلاً ببین می‌گنجد؟ کیش اصلاً قادر به پذیرش کشتی‌های سائیز بالا نیست. قشم قادر به پذیرش این حجم کالا در تردد نیست. چابهار اصلاً بندر ندارد. شما چه جور اقتصاددانی هستی که عدد نمی‌شناسید. نمی‌دانید ۲۰ میلیارد دلار می‌شود، ۲۰ میلیون تن کالا. در آخرین مورد و در ۳۰ تیرماه، دبیر شورای عالی مناطق آزاد در توییتی اظهار داشت که در یک نمایشگاه مبلغی نزدیک به ۲۰۰ هزار میلیارد تومان، جذب شده است: «به فضل الهی دومین نمایشگاه معرفی بسته‌های سرمایه‌گذاری توانمندی‌های صادراتی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در مشهد مقدس برگزار شد. ۲۷ منطقه آزاد و ویژه شرکت‌کننده ضمن تمرین کار تیمی و شبکه‌ای، موفق به جذب سرمایه‌گذاری بالغ بر ۲۰۰ هزار میلیارد تومان (۴ برابر نمایشگاه اول) شدند.» اظهاراتی که البته باز هم با واکنش همراه شد و این سوال را ایجاد کرد که چگونه ممکن است در یک نمایشگاه مبلغی حدود ۲۰۰ هزار میلیارد تومان که معادل ارزی آن چیزی حدود ۴ میلیارد دلار می‌شود، جذب شود. حال آنکه براساس آنچه علی فکری، رئیس سازمان سرمایه‌گذاری خارجی در بهمن ۱۴۰۱ اعلام کرد میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی ایران در دولت سیزدهم چیزی حدود ۵،۹۵ میلیارد دلار بوده است. باین حساب این سوال به وجود می‌آید که چگونه ممکن است مبلغی معادل دوسوم کل میزان سرمایه‌گذاری خارجی در دولت سیزدهم در یک نمایشگاه جذب شده باشد. نکته دیگر آنکه حتی اگر اقدام مثبتی در راستای جذب این میزان سرمایه‌گذاری صورت گرفته باشد، زمانی می‌توان گفت این میزان جذب شده است که وعده دولت‌ها به عمل تبدیل شده و ارز وارد کشور شده باشد نه زمانی که صرفاً وعده‌هایی در این رابطه مطرح شده باشد. تکرار چندباره بیان اعداد و ارقام قابل‌توجه از جانب حجت عبدالملکی بدون توجه به واقعی بودن آمار اعلامی، این شبهه را ایجاد می‌کند که وی توجهی به واقعی بودن این آمار نداشته و تنها آنها را از زوری کاغذ با انبوهی از محتویات غلط می‌خواند، این موضوع علاوه بر اینکه باعث می‌شود افکار عمومی اعتمادش را به اظهارات مسئولان رسمی از دست بدهد آسیب مستقیمی نیز بر جذب سرمایه و توسعه اقتصادی وارد می‌کند.

اشتباه‌تان را بپذیرید

بیان این موضوع که امارات حاضر است ۱۰۰ میلیارد دلار در مناطق آزاد سرمایه‌گذاری کند در شرایطی مطرح شد که کل مبلغ سرمایه‌گذاری خارجی در این مناطق آزاد ایران از ابتدای دولت سیزدهم ۲۷۷ میلیون دلار بوده است. این رقم میزان غیر واقعی بودن سرمایه‌گذاری ۱۰۰ میلیاردی امارات توسط عبدالملکی را کاملاً مشخص می‌کند. روابط عمومی مناطق آزاد در واکنش به این اشتباه صرفاً اعلام کرده چنین ادعایی از جانب امارات مطرح شده است. فارغ از صحیح یا غلط بودن این گزاره اما از شورای عالی مناطق آزاد انتظار می‌رفت پیش از بیان این اظهارات و برای صحت‌سنجی آنچه توسط این کشور مطرح شده، گریزی به اعداد و ارقام در این رابطه می‌زد تا چنین اشتباهی از جانب دبیر این شورا در اعلام میزان مبلغ سرمایه‌گذاری صورت نمی‌گرفت. از طرفی نیز انتظار می‌رفت حالا و در شرایطی که اشتباه بودن چنین ادعایی اثبات شده است، شورای عالی مناطق آزاد، ضمن پذیرش این نکته رسماً اعلام کند میزان مبلغ سرمایه‌گذاری امارات در مناطق آزاد به اشتباه اعلام شده است. اما روابط عمومی مناطق آزاد صرفاً به بیان این نکته که چنین مبلغی از جانب خود امارات مطرح شده بود بسنده کرد، امری که البته نه تنها افکار عمومی را قانع نمی‌کند بلکه به این شبهه نیز دامن می‌زند که اساساً نگاه و دقت نظر و برنامه‌ریزی دقیقی در شورای عالی مناطق آزاد برای پیشرفت و رشد اقتصادی در این منطقه وجود ندارد.

چطور اقتصاددانی هستید که اعداد و ارقام را نمی‌شناسید؟

سرمایه‌گذاری ۱۰۰ میلیارد دلاری امارات در مناطق آزاد ایران درحالی‌از زبان حجت عبدالملکی، دبیر شورای عالی مناطق آزاد مطرح شد که وی علاوه بر اینکه تحصیلات اقتصادی دارد وزیر کار سابق دولت سیزدهم نیز بوده است. با در نظر گرفتن سوابق اجرایی و تخصص وی انتظار می‌رفت دبیر شورای عالی مناطق آزاد با شناخت دقیق نسبت به اعداد و ارقام و واقعی بودن آنها نسبت به اعلام رسمی آن اقدام می‌کرد. این البته نخستین باری نیست که چنین اظهاراتی از جانب حجت عبدالملکی مطرح می‌شود، در مناظراتی که در سال ۹۵ با موضوع قاچاق کالا، با حضور او و مرحوم اکبر ترکان، دبیر پیشین شورای هماهنگی مناطق آزاد، برگزار شده بود. عبدالملکی بیان می‌کند: «برآوردی که شده این است که بین ۱۵ تا ۲۵ میلیارد دلار کالای قاچاق وارد کشور کردیم.» این ادعا البته با واکنش

طرف اماراتی از مراجع رسمی این کشور اعلام شده باشد در مورد میزان جذب سرمایه دچار برآوردی توهم‌وار شده و از تریبون یک مقام رسمی آن را اعلام کند. ضمن اینکه برخی اساساً وجود نهادی تحت عنوان اتاق سرمایه‌گذاری خارجی امارات را نیز منکر شده‌اند که اگر چنین باشد طبعاً نباید توقع داشت که یک نهاد غیر واقعی نماینده‌ای واقعی داشته باشد. همه این موارد را که نادیده بگیریم این توقع از فردی که مدتی به‌عنوان وزیر کار فعالیت کرده وجود دارد درک صحیحی از میزان اعداد و ارقامی که ارائه می‌دهد داشته باشد تا در مواقعی که اظهار نظرهایی در مورد ارقام مالی را می‌شنود بتواند آنها را صحت‌سنجی کرده و دچار اشتباهات عجیب نشود.

روزها اما اظهارات و برآوردهای غیر واقعی جدیدی از عبدالملکی نقل معادل مختلف است.

شورای عالی مناطق آزاد سه‌شنبه هفته گذشته در دومین جلسه ستاد جهش سرمایه‌گذاری و صادرات منطقه آزاد کیش اعلام کرد اتاق سرمایه‌گذاری اقتصادی امارات حاضر به سرمایه‌گذاری ۱۰۰ میلیارد دلاری در طرح‌های اقتصادی مناطق آزاد شده است. این اظهارات و رقم غیر واقعی ۱۰۰ میلیارد دلاری، واکنش‌های بسیاری را برانگیخت. مطابق آمارهای کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل متحد (اکتاد) میزان سرمایه‌گذاری امارات در جهان در سال ۲۰۲۲، حدود ۲۴ میلیارد و ۸۰۰ میلیون دلار بود که بیشترین میزان سرمایه‌گذاری خارجی این کشور در یک سال محسوب می‌شود و با توجه به این آمار، رقم ۱۰۰ میلیارد دلاری سرمایه‌گذاری خارجی این کشور محسوب می‌شود. این موارد غیر واقعی بودن اظهارات دبیر شورای عالی مناطق آزاد را بیش از پیش نمایان کرده و روابط عمومی شورای عالی مناطق آزاد را وادار کرد به انتقادهای وارد شده واکنش نشان دهد. واکنشی که البته نه تنها به حل ابهامات نینجامید، بلکه خود نیز به آن دامن زد. مجید رفیعی، مدیر روابط عمومی دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در پی این انتقادات در حساب شخصی توئیتر خود مدعی شد: «در نمایشگاه ایران اکسپو رئیس‌اتاق سرمایه‌گذاری خارجی امارات اعلام کرد حاضرند تا ۱۰۰ میلیارد دلار در مناطق آزاد ایران سرمایه‌گذاری کنند.» او در پایان همین توئیت اعلام کرد فایل صوتی جلسه موجود است. این فایل صوتی البته هیچ‌وقت در فضای عمومی منتشر نشد تا اظهار نظر رفیعی صرفاً در حد اعا باقی بماند. حتی اگر صوتی نیز وجود داشته باشد یا نماینده اماراتی دچار اشتباه شده و یا اظهارات او احیاناً اشتباهی ترجمه و یا اشتباه برداشت شده است. با توجه به اینکه پیش از این داود منظور، رئیس سازمان برنامه‌بودجه اعلام کرده بود ایران برای رسیدن به رشد ۸ درصدی اقتصادی نیاز به جذب ۱۰۰ میلیارد یورو یا ۱۰۸ میلیارد دلار دارد و این احتمال نیز وجود دارد که نماینده اماراتی در مورد بخشی از این ظرفیت و نه تمام آن اظهار تمایل کرده باشد. چنین اظهاراتی نیز زمانی قابل استناد است که به خروجی نهایی رسیده باشد نه اینکه دبیر شورای عالی مناطق آزاد بدون اینکه نظر نهایی